

COLUMN 72 – HEILIGE GROND

Kampen - synagoge

Auschwitz - herdenkingsmuur

Kampen. Mensen die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt hebben bij dit woord vast een andere associatie dan ik.

Als ik Kampen hoor dan denk ik aan dat prachtige Hanzestadje aan de IJssel. Dan denk ik aan mijn roots. Ik denk aan mijn opa Aäron, aan overgrootvader Jacob. Aan het Joodse leven dat zij daar hebben geleefd. Aan hun voetstappen en die van hun (en mijn) familieleden, die gezet zijn in de wirwar van straten en straatjes op klinkertjes en keitjes. En aan mijn voetstappen die gezet zijn over die van hun. Aan de gebouwen die er nog staan en die zij en ik hebben gezien. Aan de familiedag die wij hebben gehad met een deel van mijn neven en nichten in Kampen, waar zij konden ervaren hoe ons aller opa daar zijn jeugd heeft doorgebracht. Als ik aan Kampen denk, dan denk ik aan oudoom Samuel, een broer van opa Aäron, die een autobiografische roman heeft geschreven over het leven van het gezin van Jacob. Ik heb dat boek gelezen en heb geconstateerd dat ik vind dat oom Sam Goudsmit geen groot schrijver was. Maar ik vind wel dat hij een prachtig beeld heeft neergezet van hun gezinsleven, waarvan hij -uit het eerste huwelijk van Jacob- de jongste was. Jacob werd toen Jankef genoemd en Samuel was de jongste, Jankef's jongste. De titel van het boek.

Geregeld krijg ik van vrienden uit Kampen een oude Ansichtkaart toegestuurd, steeds weer een andere, uit de 'tijd van opa'. Geen idee waar die Ansichten vandaan worden gehaald, maar ze brengen me terug in de tijd van het Joodse leven in dat stadje. En hoe vaker dat gebeurt, hoe meer ik mij verbonden voel. Kampen is een beetje van mij. Ik heb gestaan op de plekken die ook op de Ansichtkaarten zijn te zien. Ook daar liggen de voetstappen van Goudsmitten, van vroeger en van nu.

Als ik aan Kampen denk, dat zie ik ook de synagoge voor me, niet meer als zodanig in gebruik. Veel Joden zijn verdwenen en aan een grote steen aan de gevel van die synagoge aan de IJssel kun je zien waar ze gebleven zijn: Auschwitz, Sobibor ...

In Auschwitz heb ik hun namen gelezen op de herdenkingsmuur, de namen van mijn familieleden. Er was weinig tijd, de gids heeft beperkte tijd om de groep overall langs te slepen. Snel gelezen, snel gefotografeerd, geen tijd voor gevoel op dat moment. Dat kwam wel onmiddellijk daarna, buiten. Ooit gevoeld, de strijd om verdriet en boosheid? Ik toen wel en ik heb geen idee welke sterker was. Later was ik wel verbaasd over de snelheid waarmee deze gevoelens elkaar afwisselden, maar het eindigde met boosheid. Boosheid om de godvergeten brutaliteit om mensen te vermoorden en nabestaanden de mogelijkheid te ontnemen om je familieleden te leren kennen. Waar haal je het gore lef vandaan en het recht om dit te doen. Qua leeftijd was het mogelijk geweest hen te ontmoeten. Voorgoed voorbij. Hun namen resten nog, straks ook op het nieuwe Holocaustmonument in Amsterdam, ze staan er bij.

In de synagoge in Kampen op de eerste verdieping is een permanente tentoonstelling te zien over het Joodse leven in Kampen. Mijn overgrootvader met zijn gezin en familieleden ontbreekt er niet.

Waar de weggevoerde Joodse familieleden hebben gewoond is nog te achterhalen aan de *Stolpersteine* in het trottoir voor hun huizen. Voor wie het wil zien en wie Jankef's Jongste heeft gelezen, ademt Kampen nog het Joodse leven.

Kampen - Oudestraat

1905-overgrootvader Jacob & jongste dochter

2014 - Jeannette

Als ik aan Kampen denk, dan denk ik aan de achttien jaar dat mijn opa daar volgens de Joodse ritens heeft geleefd, het Joodse leven dat hem met de paplepel is ingegeven. Aan het Hebreeuws en het Jiddisch dat hij daar heeft geleerd en gesproken. Aan het kattenkwaad dat hij met zijn broers heeft uitgehaald, aan de armoede die zij hebben geleden, aan de gewiekste jodenstreekjes die ze hebben uitgehaald om aan hun trekken te komen. De kwajongens hebben zelfs niet gearzeld hun vader voor een paar centjes op te lichten om toch eens aan snoep te kunnen komen. Is het gek dat ik Kampen een beetje als 'heilige grond' beschouw?

Als ik aan Kampen denk, dan denk ik aan opa die als enige van het hele stel blijkbaar het Joodse leven te benauwend vond. Hij ruilde dat leven op zijn achttiende in voor het gereformeerde leven en daarmee gaf hij zijn familie op. Een groter 'zonde' dan dat kon je niet begaan. Voor zijn vader bestond hij niet meer. Uitgewist. Wat moet dat voor opa hebben betekend. Alleen op de wereld. En er een poosje op rondgezworven. Toen hij tot rust kwam bij 'ons oma' en het Rooms-Katholieke geloof, ging dat 'alleen op de wereld' niet meer op. Vijftien kinderen brachten op de 1ste reünie minstens 180 nazaten op de been.

Kampen, met nog heel veel oude authentieke kenmerken, wordt zoveel mogelijk beschermd en hersteld door een stichting die zich daar met hart en ziel voor inzet: Stichting Stadsherstel Kampen. Mede daardoor bestaat mijn 'heilige grond' nog. Mede daardoor komt de jeugd van mijn opa daar nog tot leven.

Door de geschiedenis en de mensen die daar liggen komt een begraafplaats ook tot leven. Hun verhalen kunnen worden verteld, mede dankzij oom Samuel en het materiaal in de synagoge. De Joodse begraafplaats van Kampen ligt in IJsselmuiden, dat eraan vastgeplakt is. De eerste keer dat ik daar kwam, maar ook de daaropvolgende keren, kwam voor mij die geschiedenis tot leven. Ik betrad de heilige grond van mijn familie, mijn roots, mijn voorgeschiedenis, mijn genen en ik voelde mij als een vis in het water. Wat een plek, wat een sfeer. Sereen en onberoerd zoals een Joodse begraafplaats behoort te zijn. Je laat de doden en hun graven met rust, laat alles zoals het is en zorgt alleen voor het minimale onderhoud: gras en opslag maaien. Verder overal handen vanaf. Zo hoort het, zo is het afgesproken en zo moet het zijn. Een enkele grafsteen was omgevallen, maar lag er ook bij alsof dat zo hoorde. De tand des tijds knaagt hier en daar en dat noemen we 'sterven in schoonheid'. Niks mis mee.

Alle stenen waren nog gewoon leesbaar, alleen moest je dan wel het Hebreeuws beheersen. Maar de namen van mijn familieleden waren allemaal te zien. Ik zwierf van steen naar steen en kon bijna niet geloven wat ik hier zag. Overgroot opa en overgroot oma, de tweede overgroot oma, kinderen, broers en zussen, ooms en tantes voor zover zij niet meer leefden, voordat ze konden worden afgevoerd naar de gaskamers. De namen op de muur in Auschwitz hadden ook hier moeten staan.

De begraafplaats was hoewel keurig onderhouden, in feite nog ongerept. Dat was ook nog zo toen ik er was met mijn neven en nichten en zelfs een oude oom.

Dat is nu voorbij en helaas voor altijd. Het ongerepte is er af en het is vernield voor eeuwig. Baldadige onverlaten vernielden begraafplaatsen, maar dat is hier niet het geval. Hier is de boel vernield door onwetenden en onkundigen met goede bedoelingen. Deze begraafplaats zal sneller tot stof vervallen door ondeskundig en onnodig onderhoud, dan gebeurd zou zijn door niets te doen en alleen maar gras te maaien.

Joodse begraafplaats in IJsselmuiden

Jeannette bij het graf van haar overgrootvader Jacob Goudsmit

Er is een groep mensen die zich schuldig schijnt te voelen over hun rol en/of die van hun voorgangers tijdens de Tweede Wereldoorlog ten opzichte van de Joden. Uit hun gevoel van schuld willen zij boete doen en verzoening tot stand brengen. En dat doen zij door met de hogedrukspuit de oude sterke grafstenen schoon te spuiten en daardoor helaas te ontdoen van het beschermende oude korstmoss dat de natuur er in de loop van vele jaren zorgvuldig op heeft aangebracht. Dat korstmoss zorgt voor het behoud van de oude steen. Dat is nu weg. De spuit heeft de steen ruw gemaakt waardoor water kan binnendringen en andere mossen, zaadjes en ander groen zich kunnen vastzetten en de steen kapot kunnen wringen. De spuit heeft ervoor gezorgd dat kleine barstjes groter zijn geworden, zodat water en vorst er hun vernielende vat op krijgen. De spuit heeft ervoor gezorgd dat de zwarte namen niet meer goed leesbaar zijn. Daarom is men gaan schuren waardoor de letters afvlakken, het zwart helemaal verdwijnt en men de letters opnieuw zwart moet maken. Daardoor verdwijnt ook het unieke karakter van oude letters.

Dat schoonspuiten is een paar jaar geleden al eens gebeurd. En omdat men dat gedaan heeft en alle bescherming heeft weggespoten, is het nu opnieuw nodig om die verwoestende handeling te herhalen. Vindt men. Met als resultaat dat het steeds sneller nodig is en de afbraak steeds sneller zal gaan. Als men er een paar jaar geleden niet mee was begonnen, was er geen schade geweest. Nu is deze al onherstelbaar. Voor altijd. En dat alles met goede bedoelingen. Goede bedoelingen? Ik moet daar wel vanuit gaan, maar het kost me heel veel moeite. Als je schuld voelt en je doet boete, waarom doe je dat dan? Als je het mij vraagt om van je schuldgevoel af te komen. Want de boete leidt verder tot niks, en in dit geval zeker niet om verzoening tot stand te brengen. Velen zijn boos over deze actie. En waarom zou het nodig zijn als je niet degene bent die een rol heeft gehad bij de deportatie van de Joden.

De mensen die een verwerpelijke rol hebben gespeeld in het proberen te vernietigen van een volk, zijn inmiddels wel allemaal dood. Het is voorbij, het is gedaan, het is geweest. Leer ervan en herhaal het niet. En verniel niet als niet-Jood dan ook nog eens een Joodse begraafplaats, die voor de Joden van onschatbare waarde is, alleen maar om van je eigen misplaatste en onnodige schuldgevoel af te komen. Respecteer de heilige grond van een Joodse begraafplaats.

foto's (© Freddy Schinkel) in De Stentor 07-06-21